

بررسی نظر مخاطبان درباره گونه های مختلف طراحی مساجد

فربیا سالاری^{1*}، احمد میرزا کوچک خوشنویس²

1- کارشناس ارشد معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، تهران، ایران، نویسنده مسئول: salari_fariba@yahoo.com

2- عضو هیأت علمی، پژوهشگاه میراث فرهنگی و صنایع دستی و گردشگری، تهران، ایران، a.m.khoshnevis@gmail.com

چکیده:

امروزه با پیشرفت امکانات ارتباطی و تبیین مفهوم دهکده جهانی، سیر تحولی معماری مساجد نیز دستخوش تغییراتی شده است. با مشاهده نمونه های مختلف داخلی، به نظر می رسد که این تحول در سیر خود به جدایی روح سنت از کالبد مسجد منجر شده است. لذا هدف از این تحقیق، رسیدن به پاسخی درخور برای این پرسش می باشد، که کدام یک از سبک های طراحی مساجد پسندیده تر است؛ اما این بار نه از دید معماران و طراحان، بلکه از نظر مخاطبان این موضوع. همان مردمی که در رأس هدف اصلی هر طرح معماری قرار دارند و گاه به وادی فراموشی سپرده می شوند؛ چه آنها که به واسطه استفاده شان از این فضا، در ارتباط با طرح هستند و چه آنهایی که به واسطه طرح، خواهان جذبشان هستیم. بر این اساس در این تحقیق، ابتدا یک دسته بندی مشخص برای مساجد معاصر ارائه می گردد؛ آنگاه با تمرکز بر آن، دو روش مصاحبه و پرسشنامه مصور، جهت نظرسنجی از مخاطبین عام و خاص به کار گرفته می شود. با تحلیل نتایج حاصل، در نهایت شاید بر خلاف بسیاری از حدس ها و گمان ها، یافته ها ما را به سمت یک معماری سنتی هدایت کرده است؛ که این خود می تواند نکته ای بسیار قابل توجه برای معماران امروز باشد.

واژه های کلیدی: طراحی مساجد، معماری سنتی، معماران و طراحان، مخاطبین عام و خاص

1- مقدمه:

مسجد و نیایشگاه در میان اندام های درون شهری هر شهر و روستا همیشه جای ویژه خود را داشته و دارد و از اندام های دیگر نمایان تر و چشم گیرتر است و از این روست که همه جا در دل آبادی شکل گرفته است [1]. در میان تغییرات مداوم معماری امروز شهرهای ما، معماری مساجد در برزخ بین سنت و مدرنیته دست و پا می زنند. در این کشمکش گاهی چنان به باورهای دوران مدرن نزدیک می شوند که روح سنتی و اسلامی و مسجد گونه خود را از دست می دهند و گاهی نیز چنان به گذشته باز می گردند که گویی تنها پل پیوندشان با امروز، حضور مردمان امروز است. این کشمکش مدام باعث می شود به این بیاندیشیم؛ که چگونه می توان بنایی سنتی و دیرینه را به گونه ای طراحی کرد؛ که در کنار حفظ روح سنتی و اسلامی خود، ساختاری نو و فارغ از تاریخ گرایی مطلق را به نمایش بگذارد. همچنین با تکیه بر سفارش رسول اکرم (ص) که فرمودند: "مساجد را گذرگاه قرار ندهید (وسائل الشیعه، ج 3، ص 553)." طراحی مسجدی که با انتظارات و نیازهای جامعه ی امروزی ما بیگانه نبوده و محلی جذاب برای حضور مردم _ به خصوص جوانان _ باشد، ضروری به نظر رسیده و مسجد را از "گذرگاه" به محلی برای "سکون، آرامش و اجتماعات مردمی" تبدیل می کند.

در این راستا بر خود لازم دانستیم از اهمیت شکل گیری نظریه های اثباتی بگوییم. چرا که به گفته جان لنگ «در حال حاضر افراد حرفه ای بیشتر با استفاده از نظریه های هنجاری و با تکیه بر ادراک شخصی، طراحی کرده اند و در استفاده از نظریه های اثباتی و توصیف و تبیین روشن پدیده ها و فرایند شکل گیری آنها ضعیف بوده اند. در نتیجه هرگاه که طراحان برای مردمی با